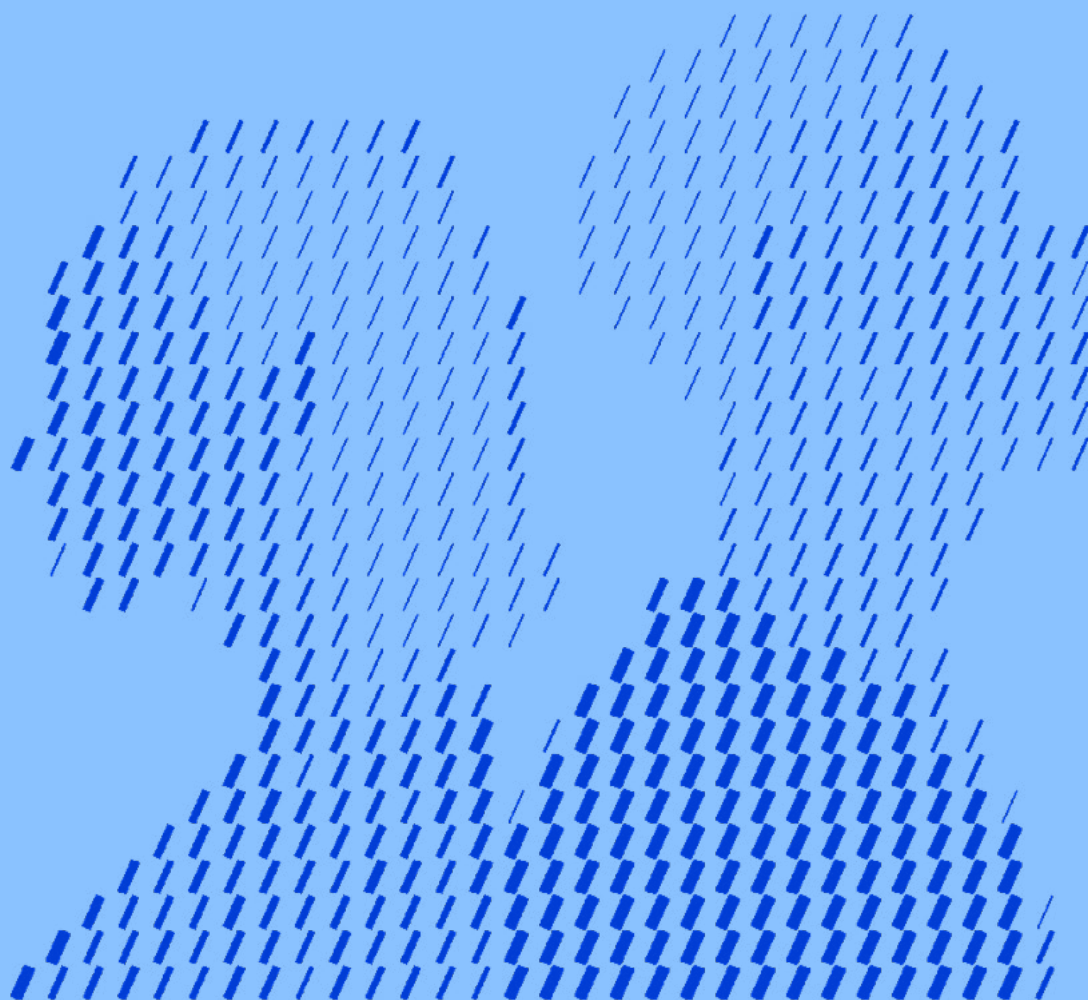

Rapportage

Doenvermogenstoets

Nieuw financieringsstelsel kinderopvang voor groepen in kwetsbare omstandigheden

Oktober 2025

Doenvermogenstoets
nieuw financieringsstelsel
kinderopvang voor groepen in
kwetsbare omstandigheden

Opdrachtgever:
Ministerie van Sociale Zaken en
Werkgelegenheid

**Auteurs Behavior Change
Group:**
Diede Wijnveen
Rebecca van der Grient

**Auteurs Kenniscentrum
Psychologie en Economisch
Gedrag (KCPEG):**
Hannah de Boer
Olaf Simonse

Het onderzoek is gezamenlijk
uitgevoerd door Behavior
Change Group
(www.behaviorchange.group) en het Kenniscentrum
Psychologie en Economisch
Gedrag (www.kcpeg.nl).

Het Kenniscentrum
Psychologie en Economisch
Gedrag is verbonden aan de
sectie Sociale, Economische
en Organisationspsychologie van
de Universiteit Leiden.

Inhoudsopgave

Samenvatting	6
Onderzoeksaanpak	10
Resultaten	14
Overige bevindingen	34
Conclusies en aanbevelingen	38
Bijlage: Proces financieringsstelsel	42

Samenvatting

Het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid en het Ministerie van Financiën (hierna gezamenlijk: de opdrachtgever) werken aan een nieuw financieringsstelsel voor de kinderopvang dat het huidige voorschotsysteem vervangt.

Doel is om ouders meer zekerheid te bieden over de kosten, deze voor de meeste werkenden te verlagen en het stelsel aanzienlijk te vereenvoudigen doordat de overheid de vergoeding direct aan de kinderopvangorganisaties uitkeert, waarbij vooraf wordt getoetst of ouders voldoen aan de voorwaarden voor vergoeding.

Aanleiding en opzet

Dit onderzoek richt zich specifiek op de doenlijkheid van het nieuwe stelsel voor burgers: de mate waarin het beleid en de uitvoering haalbaar en doenlijk zijn voor hen, rekening houdend met hun doenvermogen. De opdrachtgever vroeg de doenlijkheid specifiek te toetsen voor een aantal subdoelgroepen voor wie dit stelsel naar verwachting extra uitdagingen kent wat betreft doenlijkheid, te weten ouders zonder vast dienstverband, gescheiden ouders en ouders met beperkte basisvaardigheden, voor wie uit eerder onderzoek is gebleken dat er sprake kan zijn van doenlijkeheidsrisico's.

De centrale onderzoeksvraag luidde: In hoeverre is het nieuwe financieringsstelsel kinderopvang doenlijk voor bepaalde subdoelgroepen ouders? De analyse richtte zich op vier dimensies: de eenvoud (het aantal en de tijdsinvestering van benodigde acties), de begrijpelijkheid (de mate van duidelijkheid en voorspelbaarheid van het proces), de uitlegbaarheid (het in eigen woorden kunnen toelichten) en de algemene doenlijkheid (de benodigde vaardigheden en de kans op negatieve gevolgen bij inactie of vergissing). Het onderzoek is uitgevoerd in drie fasen: (1) de selectie van kwetsbare doelgroepen, (2) een gedragsanalyse van het stelselontwerp aan de hand van vier gedragsbouwstenen, en (3) het toetsen van de doenlijkheid via 32 semigestructureerde interviews met ouders uit de geselecteerde doelgroepen. De analyse is gebaseerd op de stand van zaken van het stelselontwerp zoals die op 5 september 2025 bekend was.

Conclusies

De hoofdconclusie van het onderzoek is dat het nieuwe financieringsstelsel voor kinderopvang voor het merendeel van de ouders binnen de getoetste doelgroepen doenlijk is. Ouders zonder vaste arbeidsrelatie en gescheiden ouders vinden het stelsel begrijpelijk, overzichtelijk en uitvoerbaar. De grootste winst ligt in het wegnemen van terugvorderingen en de vermindering van administratieve lasten, doordat kinderopvangorganisaties de aanvraag indienen en inkomens- en urenwijzigingen niet langer hoeven te worden doorgegeven.

Voor ouders met beperkte digitale en leesvaardigheden is het stelsel op meerdere punten niet doenlijk. Zij ervaren het aanvraagproces nog steeds als complex, hebben moeite met begrip en digitale schermen, en worden belemmerd door schaamte, weinig zelfvertrouwen en een laag vertrouwen in de overheid, wat leidt tot een risico op afhaken. De overgang naar een geautomatiseerd systeem roept bij sommige ouders met eerdere negatieve ervaringen bovendien wantrouwen en een gevoel van verlies aan grip op, wat laat zien dat de doenlijkheid mede afhangt van vertrouwen in het systeem en de eigen rol daarin.

Betrek mensen
met beperkte
basisvaardigheden
bij de verdere
uitwerking van
de portal en de
communicatie

Aanbevelingen

Op basis van de onderzoeksinzichten, en met het oog op het versterken van de doenlijkheid voor alle groepen ouders, doen wij de volgende aanbevelingen:

- ✓ Voer het stelsel zoveel (en zo spoedig) mogelijk op deze manier in.
- ✓ Zorg voor goede ondersteuning voor ouders die het niet zelf kunnen.
- ✓ Betrek mensen met beperkte basisvaardigheden bij de verdere uitwerking van de portal en de communicatie.
- ✓ Maak inzichtelijk wat de eigen bijdrage voor ouders precies betekent, bijvoorbeeld met voorbeelden en een simpele rekentool.
- ✓ Geef duidelijk aan welke bewijsstukken voor de arbeidseis als geldig worden geaccepteerd en welke niet.
- ✓ Investeer in heldere communicatie over het nieuwe stelsel.
- ✓ Overweeg ruimte voor maatwerk in uitzonderingssituaties.
- ✓ Overweeg voor herintreders, starters, migranten en mensen in re-integratie een overgangsregeling of de mogelijkheid om tijdelijk een bewijs van intentie tot werk te gebruiken.
- ✓ Besteed aandacht aan de zorgen die mensen hebben over de beschikbaarheid van opvangplekken (in communicatie).
- ✓ Overweeg of een uitzondering op de eigen bijdrage mogelijk is voor mensen met een laag inkomen.
- ✓ Monitor na invoering goed hoe het gaat met de verschillende groepen ouders (vooral ouders in kwetsbare situaties).

Onderzoeksaanpak

Er wordt gewerkt aan een nieuw financieringsstelsel voor kinderopvang. In dit nieuwe stelsel betaalt de overheid de vergoeding rechtstreeks aan kinderopvangorganisaties en wordt vooraf getoetst of ouders aan de voorwaarden voldoen om in aanmerking te komen voor vergoeding. Hierdoor verdwijnt de voorschotsystematiek met mogelijke terugvorderingen bij ouders.

Deze ontwerpkeuzes moeten het stelsel eenvoudiger maken en ouders meer zekerheid bieden over de kosten van kinderopvang. Daarnaast worden de kosten voor de meeste werkenden lager. Het nieuwe stelsel sluit daarmee aan bij de bredere ambitie van het kabinet om het belasting- en toeslagenstelsel te vereenvoudigen.

Aanleiding

Het realiseren van een nieuw financieringsstelsel is een grote operatie. In de komende jaren wordt verkend welke ontwerpkeuzes bijdragen aan meer eenvoud en welke stappen daarvoor nodig zijn. Het doel is om gezamenlijk vanuit beleid en uitvoering te komen tot een stelsel waarin eenvoud en zekerheid voor ouders centraal staan, terwijl eenvoud ook voor de uitvoerders en de kinderopvangsector een belangrijk uitgangspunt is.

Een essentieel onderdeel bij het ontwerp van het nieuwe stelsel is de doenlijkheid: de mate waarin beleid en uitvoering rekening houden met het doenvermogen van betrokkenen, zoals ouders, kinderopvangondernemers en uitvoerders. Doenvermogen is het vermogen om in actie te komen en deze vol te houden, ook bij tegenslagen. Naast denkvermogen (cognitief vermogen) is doenvermogen een belangrijke voorwaarde voor redzaamheid. In dit onderzoek wordt de doenlijkheid specifiek beoordeeld vanuit het perspectief van ouders.

Het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid en het Ministerie van Financiën (hierna gezamenlijk: de opdrachtgever) willen inzicht krijgen in de doenlijkheid van het nieuwe financieringsstelsel voor ouders. De opdrachtgever wil deze doenlijkheid specifiek toetsen voor een aantal specifieke doelgroepen. Eerder onderzoek naar een eerdere versie van het stelsel leverde algemene inzichten op die naar verwachting ook voor een brede groep ouders nog relevant zijn. Daarnaast wordt verwacht dat het nieuwe stelsel voor de meeste ouders aanzienlijk doenlijker is dan het huidige stelsel, maar de vraag is of dit ook geldt voor diverse subgroepen.

Onderzoeksvraag

De hoofdvraag die in dit onderzoek centraal staat is:

In hoeverre is het nieuwe financieringsstelsel kinderopvang doenlijk voor bepaalde subdoelgroepen ouders?

Om deze vraag te beantwoorden, is doenlijkheid uitgewerkt in vier samenhangende dimensies: eenvoud, begrijpelijkheid, uitlegbaarheid en uitvoerbaarheid. Deze dimensies geven gezamenlijk invulling aan wat onder 'doenlijkheid' wordt verstaan.

Eenvoud

- Hoeveel acties zijn er nodig van een ouder?
- Hoeveel tijd kosten deze acties?
- Zijn deze stappen eenmalig of meerdere keren (per jaar)?
- Is de gevraagde informatie makkelijk te achterhalen voor ouders?

Begrijpelijkheid

- Hoe voorspelbaar zijn de uitkomsten voor ouders?
- Geven ouders aan dat zij het nieuwe stelsel begrijpen?

Uitlegbaarheid

- Kunnen ouders in eigen woorden omschrijven wat het nieuwe stelsel inhoudt?
- Zijn er elementen in het stelsel die ouders lastig vinden om te begrijpen?
- Hoe voelen ouders zich bij de inrichting van het nieuwe stelsel?
- Hoe eerlijk vinden ouders het nieuwe stelsel?
- Hoe makkelijk of moeilijk vinden ouders het nieuwe stelsel?

Uitvoerbaarheid

- Welke vaardigheden vraagt het nieuwe stelsel van ouders (digitale, financiële en administratieve vaardigheden)?
- Welke informatie moeten ouders hebben of aanvragen om gebruik te maken van het stelsel (bijv. bijhouden of wijzigen van gegevens, aanvraagproces, contact met instanties)?
- In hoeverre geeft het nieuwe stelsel zekerheid?
- Is er hulp nodig van anderen om gebruik te maken van het nieuwe stelsel (bijv. kinderopvanglocaties of externe ondersteuning bij het aanvraagproces)?
- Hoe groot is de kans dat ouders te maken krijgen met negatieve gevolgen als hun situatie verandert?
- Hoe groot is de kans op negatieve gevolgen bij inactie of vergissing?
- Welke mogelijkheden zijn er om gevolgen van inactie of vergissing te herstellen?

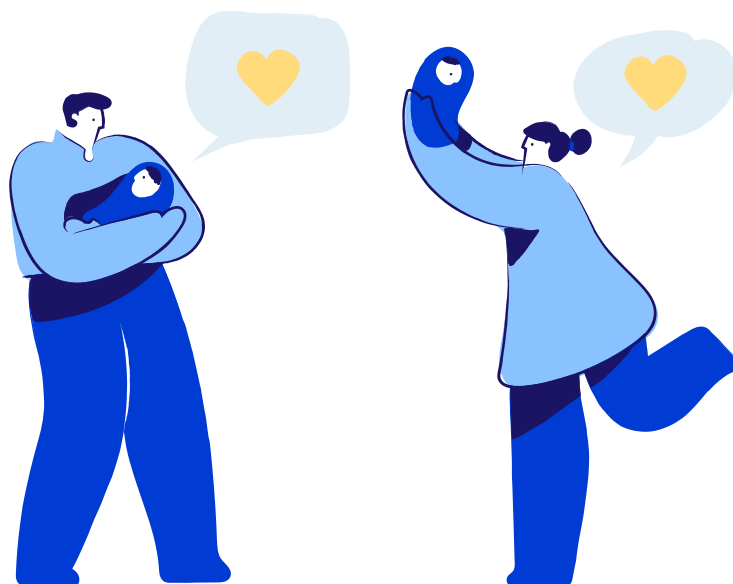
Onderzoeksopzet

Het onderzoek bestond uit drie fasen.

Fase 1: doelgroepen bepalen

In overleg met de opdrachtgever bepaalden we voor welke doelgroepen met kwetsbare omstandigheden we het nieuwe stelsel op doenlijkheid wilden toetsen. Daarbij is gekozen voor:

- Ouders zonder vast dienstverband (zoals oproep- of nulurencontracten).
- Gescheiden ouders (met eventueel een nieuwe partner).
- Ouders met beperkte basisvaardigheden: moeite met lezen en schrijven en/of gebrek aan digitale vaardigheden.

Fase 2: eerste analyse vanuit gedragsexpertise

We analyseerden vanuit onze gedragsexpertise de doenlijkheid van het ontwerp voor het nieuwe stelsel aan de hand van de volgende vier gedragsbouwstenen :

Vermijd ingewikkelde (en veranderlijke) informatie. We keken hoe ingewikkeld het stelsel is en welke informatie ouders nodig zullen hebben om het stelsel goed te begrijpen.

Reduceer waar mogelijk het aantal vereiste (opeenvolgende) handelingen. We brachten in kaart hoeveel handelingen ouders moeten uitvoeren en hoe complex deze handelingen zijn.

Creëer zekerheid over de toekomst. We maakten een inschatting van in hoeverre het nieuwe stelsel zorgt voor (meer) zekerheid over o.a. te ontvangen bedragen en eventuele correcties en/of terugvorderingen.

Vermijd rigide regels die weinig ruimte laten voor handelingsvrijheid. We keken in hoeverre de autonomie van ouders gewaarborgd wordt binnen het nieuwe stelsel.

Fase 3: doenlijkheid toetsen bij de doelgroepen

We toetsten de doenlijkheid van het ontwerp bij de specifieke doelgroepen. In totaal hebben we 32 semigestructureerde interviews afgenomen, waarvan 16 digitaal en 16 op een fysieke locatie. De deelnemers hadden een diverse achtergrond op het gebied van arbeid (o.a. in loondienst, ZZP, vrijwilligerswerk of studerend), gezinssituatie (o.a. samenwonend, getrouwd of gescheiden) en basisvaardigheden (o.a. voldoende of onvoldoende lees-, taal- en digitale vaardigheden). Daarnaast was één deelnemer gedupeerde van het toeslagenschandaal. De werving voor de interviews met mensen met beperkte digitale en leesvaardigheden ging via een buurthuis, een lokale stichting voor vrouwen en Stichting Lezen en Schrijven. Het onderzoek is voorgelegd aan en goedgekeurd door de Commissie Ethiek Psychologie van de Universiteit Leiden (2025-09-04-O. Simonse-V2-6241).

Scope en kanttekeningen

Een belangrijke kanttekening is dat zowel de gedragsanalyse als het toetsen van de doenlijkheid bij ouders zijn uitgevoerd op basis van de stand van zaken zoals die op 5 september 2025 bij ons bekend was. Eventuele latere wijzigingen in het stelsel zijn daarom niet meegenomen in deze analyses. Een beknopte beschrijving van de belangrijkste stappen in het proces is opgenomen in Bijlage 1: Proces financieringsstelsel.

Bepaalde aspecten van het nieuwe financieringsstelsel waren op 5 september 2025 nog onvoldoende uitgewerkt om te toetsen op doenlijkheid. Dit betreft onder andere een deel van de communicatie van het ministerie richting burgers en de communicatie van kinderopvangorganisaties naar ouders, bijvoorbeeld over het aanvraagproces of de kosten van kinderopvang. Indien (aspecten van) het stelsel worden aangepast, heeft dit mogelijk invloed op de doenlijkheid van het gehele stelsel. Daarom adviseren we om de doenlijkheid van de aangepaste aspecten nogmaals te toetsen.

Resultaten

In deze resultatensectie presenteren we de bevindingen van het onderzoek in twee delen.

Eerst bespreken we *aspecten die bijdragen aan doenlijkheid*. Dit zijn kenmerken van het nieuwe financieringsstelsel die het proces voor ouders begrijpelijker, toegankelijker en uitvoerbaarder maken. Bij elk punt geven we aan hoe het bijdraagt aan doenlijkheid, voor welke doelgroepen dit geldt, en onder welke voorwaarden. Daarbij benoemen we ook kanttekeningen die relevant zijn voor specifieke groepen ouders, bijvoorbeeld wanneer een positief aspect tegelijkertijd onzekerheid of afhankelijkheid oproept.

Daarna volgen de *doenlijkheidsrisico's*. Dit zijn elementen van het stelsel die juist risico's vormen voor de doenlijkheid. Ze kunnen leiden tot verwarring, onzekerheid of extra belasting voor ouders. Ook hier analyseren we per punt voor welke doelgroepen het risico speelt en waarom.

Bij elk aspect geven we aan hoe het uitwerkt voor verschillende doelgroepen. Dit doen we met de volgende iconen:

- vergroot de doenlijkheid voor deze doelgroep
- verkleint de doenlijkheid voor deze doelgroep
- vergroot de doenlijkheid voor een deel van de groep en verkleint deze voor een ander deel van de groep
- neutrale impact op de doenlijkheid voor deze doelgroep

Deze indeling helpt om scherp te krijgen wat werkt, wat aandacht vraagt, en voor wie. Zo ontstaat een genuanceerd beeld van de doenlijkheid van het nieuwe stelsel vanuit het perspectief van ouders in verschillende omstandigheden.

Aspecten die bijdragen aan doenlijkheid

1. Verantwoordelijkheid voor correcte aanvraag ligt bij de kinderopvang

In het nieuwe stelsel ligt de verantwoordelijkheid voor het correct indienen van de aanvraag bij de kinderopvangorganisatie. Ouders hoeven zelf minder administratieve stappen te zetten en zijn minder afhankelijk van hun eigen kennis van het systeem.

“Ik vind het mooi. Gaat het gelijk naar de kinderopvang. Hoef ik geen administratie meer te doen. Hoef je er niet meer over na te denken.”

– Ouder

Bijdrage aan doenlijkheid

Deze verschuiving verlaagt de cognitieve en administratieve belasting voor ouders.

Het voorkomt fouten in het aanvraagproces en vergroot het vertrouwen dat de aanvraag correct wordt afgehandeld. Ouders ervaren dit als een ontlasting, vooral in een periode waarin zij al veel moeten regelen.

Voor welke doelgroep?

Ouders zonder vast dienstverband

Gescheiden ouders

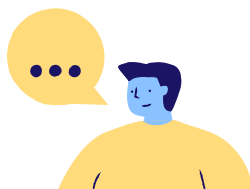
Ouders met beperkte basisvaardigheden

Kanttekening

Sommige ouders ervaren controleverlies doordat zij afhankelijk zijn van de kinderopvang. Zij maken zich zorgen over de gevolgen als de opvang een fout maakt, bijvoorbeeld bij het niet tijdig opzeggen van de vergoeding. Dit leidt tot onzekerheid en behoefte aan controle over het proces. Deze behoefte speelt in het bijzonder bij een aanzienlijk deel van de doelgroep met beperkte digitale vaardigheden of beperkte lees- en schrijfvaardigheid. Zij voelen zich regelmatig onzeker door eerdere negatieve ervaringen met overheidsinstanties en hechten daarom extra waarde aan grip op het aanvraagproces.

2. Geen opgave van inkomen en opvanguren meer nodig

In het nieuwe stelsel hoeven ouders geen wijzigingen in inkomen of opvanguren meer door te geven. Deze informatie is niet langer relevant voor het recht op vergoeding, wat het proces vereenvoudigt.

“Oké, dus de kinderopvang gaat zelf controleren of dat goed zit? Stel dat de kinderopvang fouten maakt? Niet alle instanties zeggen dat ze het kunnen, maar ik wil niet dat als zij fouten maakt dan wordt het mijn probleem. Daar zou ik bang voor zijn.”

– Ouder

Bijdrage aan doenlijkheid

Deze wijziging vermindert administratieve lasten en voorkomt fouten. Ouders ervaren het als een opluchting dat ze niet meer voortdurend gegevens hoeven bij te houden of door te geven. Dit vergroot het vertrouwen, verlaagt de kans op vergissingen en voorkomt terugvorderingen.

Voor welke doelgroep?

Ouders zonder vast dienstverband

Gescheiden ouders

Ouders met beperkte basisvaardigheden

Kanttekening

Voor ouders die gewend zijn aan het huidige systeem, is het soms lastig te bevatten dat inkomen en opvanguren geen rol meer spelen. Dit kan leiden tot verwarring of twijfel over de juistheid van het proces. Vooral ouders met beperkte basisvaardigheden missen soms het vertrouwen dat het ‘vanzelf’ goed gaat.

3. Geen terugvorderingen meer

In het nieuwe financieringsstelsel verdwijnt de voorschotsystematiek. Ouders krijgen geen geld meer op basis van een voorlopige inschatting, maar de overheid betaalt direct aan de kinderopvang. Hierdoor zijn er geen terugvorderingen meer bij ouders.

“Minder rompslomp en het scheelt papierwerk. Je hoeft je geen zorgen maken, omdat je weet dat het betaald wordt en dat je het krijgt.”

– Ouder

“Je hoeft niet eerst voor te schieten. Dat geeft wel meer rust. Ik denk dat dat beter is.”

– Ouder

Bijdrage aan doenlijkheid

Het wegvallen van terugvorderingen geeft ouders financiële rust en zekerheid. Ze hoeven niet meer bang te zijn voor onverwachte schulden door fouten in het aanvraagproces of wijzigingen in hun situatie. Dit vergroot het vertrouwen in het systeem en verlaagt de stress rondom kinderopvangkosten.

Voor welke doelgroep?

Ouders zonder vast dienstverband

Gescheiden ouders

Ouders met beperkte basisvaardigheden

Kanttekening

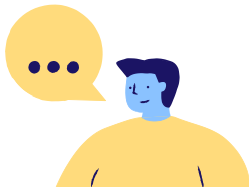
Hoewel het wegvallen van terugvorderingen als positief wordt ervaren, blijft er bij sommige ouders wantrouwen richting de overheid. Zij vragen zich af of er echt geen financiële verrassingen meer komen. Vooral ouders met eerdere negatieve ervaringen met de overheid, toeslagen of schulden zijn onzeker over hoe het systeem werkt en wat er gebeurt als er toch iets misgaat. Mensen met beperkte basisvaardigheden hebben vaker negatieve ervaringen met de overheid en meer weerstand tegen automatische controles.

Vooral ouders met
eerdere negatieve
ervaringen met de
overheid, toeslagen
of schulden zijn
onzeker over hoe het
systeem werkt en
wat er gebeurt als er
toch iets misgaat

4. Automatische controle van de arbeidseis

In het nieuwe stelsel wordt voor de meeste ouders automatisch gecontroleerd of zij aan de arbeidseis voldoen. Dit gebeurt via gegevensuitwisseling met instanties zoals de Belastingdienst en het UWV. De meeste ouders hoeven deze informatie niet meer zelf aan te leveren.

“Dit is voor toekomst? Vind het een fijn systeem voor in de toekomst. Ik vind het goed dat je hiermee uit de schulden blijft.”

– Ouder

Bijdrage aan doenlijkheid

Deze automatisering vermindert administratieve lasten en voorkomt fouten. Ouders ervaren het als logisch en prettig dat de overheid dit automatisch controleert. Het vergroot het vertrouwen in het proces en verlaagt de drempel om een aanvraag te doen.

Voor welke doelgroep?

Ouders zonder vast dienstverband

Gescheiden ouders

Ouders met beperkte basisvaardigheden.

Kanttekening

Voor ouders met beperkte digitale vaardigheden of laaggeletterdheid is het niet altijd duidelijk wat er precies gecontroleerd wordt en waarop de beslissing van de uitvoerder gebaseerd is. Dit kan leiden tot onzekerheid of wantrouwen. Sommige ouders willen inzicht in de gegevens waarop de beoordeling is gebaseerd. Een aantal ouders wantrouwt de overheid vanwege slechte ervaringen uit het verleden, wat leidt tot weerstand tegen de automatische controle. Dit geldt bijvoorbeeld voor mensen met problematische schulden, mensen die in het verleden grote terugvorderingen hebben gehad en mensen met beperkte basisvaardigheden. Ook onder sommige ouders zonder schulden, en die meer digitaal en taalvaardig zijn, heerst een behoefte aan grip op het voorkomen van fouten. Ook zij zouden willen kunnen inzien hoe de beoordeling van de arbeidseis tot stand is gekomen. Daarnaast zijn er enkele ouders die zorgen uiten over wat er met hun gegevens gebeurt en over wat de kinderopvang precies te zien krijgt.

“Dat vind ik goed [de automatische controle], als je daar bericht van krijgt: uit onderzoek is gebleken dat u recht heeft. Onderzoek moet wel goed verricht zijn, want het kan niet dat het later toch niet blijkt. Het is echt definitief dat je dit krijgt, dan is het heel goed.”

– Ouder

“Uit welke gegevens is gebleken dat het klopt?”

– Ouder

5. Vroege informele arbeidseischeck mogelijk

Ouders kunnen al vroeg in het proces, zodra er een kind op komst is, een informele check doen op de arbeidseis. Dit biedt tijd en zekerheid, zodat zij zich tijdig kunnen oriënteren op kinderopvang en weten waar ze aan toe zijn. De formele arbeidscheck kunnen ouders doen na de geboorte van hun kind.

Bijdrage aan doenlijkheid

Deze mogelijkheid geeft ouders eerder duidelijkheid over hun recht op vergoeding. Dat verlaagt stress en maakt het makkelijker om keuzes te maken over opvang en werk. Vooral voor ouders met een onzekere arbeidsrelatie is dit een waardevolle voorziening.

Voor welke doelgroep?

Ouders zonder vast dienstverband

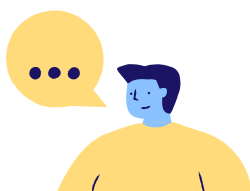
Gescheiden ouders

Ouders met beperkte basisvaardigheden

Kanttekening

Juist in de periode rond de geboorte hebben ouders veel aan hun hoofd. Het doenvermogen is dan vaak lager, waardoor ze er niet altijd aan denken om deze check tijdig te doen. Bovendien weten sommige ouders op dat moment nog niet of ze werk zullen hebben, wat onzekerheid geeft over het nut van de check. Daardoor wordt deze verbetering niet door iedereen benut en is de impact voor sommige groepen beperkt. Een enkele ouder gaf aan de arbeidscheck pas te gaan doen als het kind geboren is (dus geen informele check uit te voeren). Daarnaast gaf een enkele ouder aan dat de informele check soms de onzekerheid kan verhogen, omdat nog niet in alle situaties zeker is of iemand aan de arbeidseis voldoet. Dit kan vooral spelen bij mensen zonder een vaste aanstelling, herintreders of mensen die tussen banen in zitten.

“Stappen duidelijk, maar we krijgen te laat echte zekerheid. Je wilt eerder weten of je recht hebt op vergoeding. Dit wil je al eerder weten. Ook voor afspraken met je werkgever.”

– Ouder

Hoewel het
aanleveren van
bewijsstukken op
het eerste gezicht
goed te doen lijkt,
ervaren veel ouders
ook twijfel over wat
precies als ‘juist’
bewijsstuk geldt

6. Laagdrempelige aanlevering van bewijsstukken

De meeste deelnemers geven aan te verwachten dat het aanleveren van bewijsstukken soepel verloopt. Ze weten waar ze deze kunnen opvragen, bijvoorbeeld bij DUO, UWV, hun werkgever of via eigen administratie. Dit onderdeel van het proces wordt door de meesten als uitvoerbaar en overzichtelijk ervaren.

“Facturen die ik heb uitgestuurd, met gewerkte uren erop en bepaalde gegevens. Ik heb zelf administratie. Uitsturen facturen, omzetbelasting. Dat zouden volgens mij goede stukken zijn. Die zijn objectief denk ik.”

– Ouder

Bijdrage aan doenlijkheid

Het gevoel dat men weet waar bewijsstukken vandaan moeten komen en hoe ze aangeleverd moeten worden, vergroot het vertrouwen in het proces. Ouders ervaren dit als een logische, praktische en haalbare stap binnen het aanvraagproces.

Voor welke doelgroep?

Ouders zonder vast dienstverband

Gescheiden ouders

Ouders met beperkte basisvaardigheden

Kanttekening

Hoewel het aanleveren van bewijsstukken op het eerste gezicht goed te doen lijkt, ervaren veel ouders ook twijfel over wat precies als ‘juist’ bewijsstuk geldt. Dit leidt tot onzekerheid over of hun aanvraag goedgekeurd zal worden en wat de gevolgen zijn als het niet klopt. Vooral ouders zonder vaste arbeidsrelatie en ouders met beperkte basisvaardigheden geven aan dat ze behoefte hebben aan duidelijkheid en controle op dit punt. Sommige deelnemers benoemen dat zij inzicht willen hebben op basis van welke gegevens precies beoordeeld wordt of het bewijsstuk voldoet. Deze onzekerheid is groter als mensen meer wantrouwen hebben tegen de overheid.

7. Vroege inventarisatie van recht op vergoeding mogelijk

Ouders kunnen al vroeg in het proces, zodra er een kind op komst is, inventariseren wat de voorwaarden voor kinderopvangvergoeding en de kosten van kinderopvang zijn. Dit geeft tijd en overzicht, en helpt ouders om zich tijdig te oriënteren op hun mogelijkheden.

Bijdrage aan doenlijkheid

Deze mogelijkheid biedt ouders in een vroeg stadium duidelijkheid, waardoor ze beter voorbereid zijn op de kosten en het aanvraagproces. Het verlaagt onzekerheid en helpt bij het plannen van opvang en werk, vooral in een periode waarin veel geregeld moet worden.

Voor welke doelgroep?

Ouders zonder vast dienstverband

Gescheiden ouders

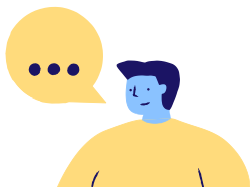
Ouders met beperkte basisvaardigheden

Kanttekening

Ten tijde van dit onderzoek waren nog weinig details bekend over de invulling van deze stap. De effecten op doenlijkheid zullen sterk afhangen van de manier waarop deze stap in de praktijk wordt vormgegeven. Niet alle ouders zullen hier vroegtijdig mee bezig zijn, zeker niet rond de geboorte, een periode waarin het doenvermogen vaak lager is. Voor ouders met beperkte basisvaardigheden is het extra lastig omdat de inventarisatie digitaal verloopt. Zij missen soms de vaardigheden of het vertrouwen om hier zelfstandig mee aan de slag te gaan. Dit geldt ook voor migranten met beperkte basisvaardigheden, die daarnaast ook minder bekend zijn met het stelsel in Nederland. Zij hebben minder tijd om zich voor te bereiden op kinderopvang en werk.

8. Ruime periode vergoeding na verlies van werk

In het nieuwe systeem behouden ouders 10 tot 12 maanden recht op kinderopvangvergoeding nadat zij niet meer aan de arbeidseis voldoen. Deze periode wordt door de meeste deelnemers als (zeer) redelijk, ruimhartig en noodzakelijk gezien. Het geeft ouders de ruimte om zich te heroriënteren en een nieuwe baan te zoeken zonder direct opvang te verliezen.

“10-12 maanden is heel goed. 3 maanden was te kort. Je bent net werkloos. Je moet dan snel op zoek naar een baan waar je misschien helemaal niet op je plek zit. Dit geeft minder druk, minder stress. Ook over of het kind nog een plek heeft op de opvang.”

– Ouder

Bijdrage aan doenlijkheid

Deze regeling vergroot de voorspelbaarheid en stabiliteit van het stelsel. Ouders ervaren minder druk en onzekerheid bij baanverlies, wat het doenvermogen versterkt. Vooral voor mensen met wisselende arbeidsrelaties of in re-integratie is dit een belangrijke verbetering.

Voor welke doelgroep?

- ☒ Ouders zonder vast dienstverband
- ☐ Gescheiden ouders
- ☒ Ouders met beperkte basisvaardigheden

Kanttekening

Voor ouders met een andere gezinssamenstelling is deze regeling minder relevant. De koppeling met doenlijkheid is vooral sterk voor ouders die tussen banen zitten. Voor ouders met beperkte basisvaardigheden is het positief dat er geen directe actie nodig is bij baanverlies, maar zij blijven onzeker over wat er daarna gebeurt en hoe zij dit volgen of controleren wat de stand van zaken is, hoe lang zij nog recht hebben op de vergoeding en wanneer die ophoudt.

9. Concept aanvraagschermen van de portal zijn overzichtelijk en begrijpelijk

De meeste deelnemers ervaren de concept aanvraagschermen van de digitale portal als duidelijk en overzichtelijk. De visuele opbouw en het stapsgewijze karakter helpen om het proces te volgen en geven vertrouwen dat men het goed doet.

“Is wel te begrijpen en herkenbaar. Een visuele weergave van waar je bent zou wel helpen. Hoeveel schermen komen er nog? Of een tijdsindicatie hoe lang je ermee bezig bent.”

– Ouder

Bijdrage aan doenlijkheid

Een begrijpelijke digitale omgeving draagt bij aan het doenvermogen van ouders. Het verlaagt de cognitieve belasting en maakt het makkelijker om zelfstandig door het aanvraagproces te navigeren. Dit versterkt het gevoel van controle en overzicht.

Voor welke doelgroep?

Ouders zonder vast dienstverband

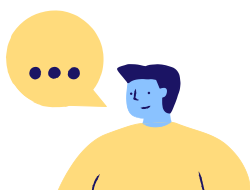
Gescheiden ouders

Ouders met beperkte basisvaardigheden

Kanttekening

Voor ouders met beperkte basisvaardigheden blijft het aanvraagproces via de portal een flinke uitdaging. Zij vinden de schermen vaak lastig te doorgronden en geven aan dat begrip en visuele elementen niet altijd aansluiten bij hun beleavingswereld (zie ter illustratie het tekstkader hieronder). Schaamte, laag zelfvertrouwen en een beperkt sociaal netwerk maken dat deze groep sneller afhaakt, ondanks de ogenschijnlijke toegankelijkheid van de portal.

“Inloggen met DigiD is niet moeilijk. Maar na een bepaald aantal minuten word je eruit gegooid. Teksten staan erg dicht bij elkaar. Dan moet ik me meer concentreren. Dan ben je toch meer tijd kwijt. Wij, als laaggeletterden, voor ons duurt het langer voordat je het doorhebt. Het mag wel wat langer. Daar loop ik regelmatig tegenaan.”

– Ouder

“Wat bedoelen ze hiermee ‘wat u nog moet doen..... tegen KO’. KO krijgt dus niet een seintje? Moet je zelf daarheen? Dat is niet duidelijk. Het zou fijn zijn als de KO ook automatisch te horen krijgt of iemand recht heeft op vergoeding.”

– Ouder

Inzichten aanvraagschermen in het portal

Uit de gesprekken met laaggeletterde deelnemers en mensen met beperkte digitale vaardigheden kwamen de volgende observaties naar voren:

- In het eerste scherm zou “Kind” als kopje moeten worden toegevoegd, net als “Ouders”. Sommigen vragen zich af wat er gebeurt als er meerdere kinderen zijn.
- Deelnemers letten vooral op visuele elementen. Teksten worden minder gelezen, zeker als ze dicht op elkaar staan of als de pagina druk oogt.
- Begrippen zoals “automatische controle” zijn niet duidelijk. Dit roept vragen op over wat er precies gebeurt.
- De term “Opsturen” doet denken aan een fysieke brief en sluit niet aan bij de digitale context.
- De groene vinkjes bij de arbeidseis zijn niet voor iedereen begrijpelijk. Sommige deelnemers willen hierop klikken om te zien waarop de beslissing is gebaseerd. Dit geldt ook voor ondernemers.
- De mogelijkheid om een notitie toe te voegen wordt gewaardeerd, maar wekt ook verwachtingen. Een deelnemer wilde bijvoorbeeld invullen: “Ik heb een maatschappelijk werkster; stuur haar een mailtje als je contact wilt opnemen.”
- Bij het invulveld voor e-mailadres is het advies om expliciet toe te voegen: “Vul hier je eigen e-mailadres in.”
- Niet iedereen herkent dat de eerste schermen automatisch ingevuld zijn. Dit leidt tot verwarring over wat men zelf moet doen.
- Het telefoonnummer voor hulp is cruciaal, vooral voor laaggeletterden. Dit zou prominenter in beeld moeten komen.
- Bij het laatste scherm is niet duidelijk wat de volgende stap is. Ook sommige taalvaardige deelnemers vragen zich af of ze nu ‘klaar’ zijn.
- Bij handmatige controle willen sommigen meerdere opties kunnen kiezen (bijv. “ik studeer” én “ik doe vrijwilligerswerk”). De instructie “Kies wat het meest op u van toepassing is” geeft onzekerheid.
- Het groene vinkje wordt niet altijd herkend als bevestiging van de check. Sommige deelnemers vragen zich af wat er gebeurt als het vinkje onterecht is gegeven, en zouden het graag kunnen uitzetten als ze denken dat de situatie niet klopt. Ook taal- en digitaalvaardige deelnemers gaven dit aan.

10. Beperkt aantal stappen in het aanvraagproces

Het nieuwe stelsel vraagt van ouders een beperkt aantal handelingen (aanzienlijk minder dan het huidige stelsel). De stappen zijn overzichtelijk en het proces is gestroomlijnd. De meeste deelnemers ervaren dit als positief en werkbaar.

Bijdrage aan doenlijkheid

Een beperkt aantal stappen verlaagt de mentale en praktische belasting voor ouders. Het vergroot het gevoel van overzicht en maakt het makkelijker om het proces zelfstandig te doorlopen. Dit draagt direct bij aan het doenvermogen, vooral in drukke of stressvolle periodes zoals rondom de geboorte van een kind.

Voor welke doelgroep?

Ouders zonder vast dienstverband

Gescheiden ouders

Ouders met beperkte basisvaardigheden

Kanttekening

Hoewel het aantal stappen beperkt is, kan het proces in eerste instantie overweldigend overkomen, ook omdat het sterk afwijkt van het huidige systeem. Voor ouders met beperkte digitale vaardigheden is het extra lastig dat alles digitaal verloopt. Zij missen soms het overzicht, het vertrouwen en de vaardigheden om het proces zelfstandig te starten of af te ronden. Voor een beperkte groep ouders, voor wie niet automatisch kan worden gecontroleerd of zij aan de arbeidseis voldoen, kan de handmatige controle de nodige inspanning vergen en onzekerheid oproepen.

Risico's voor doenlijkheid

1. Beperkte doenlijkheid voor ouders met beperkte basisvaardigheden

Voor ouders met beperkte digitale vaardigheden en/of laaggeletterdheid blijft het aanvraagproces een flinke uitdaging, hoewel het nieuwe stelsel ook voor deze groep een aantal verbeteringen bevat. Begrippen, schermen en stappen zijn vaak moeilijk te begrijpen. Veel ouders in deze groep geven aan dat zij zich schamen om hulp te vragen, weinig zelfvertrouwen hebben en daardoor afhaken of het proces niet eens starten. Ook ontbreekt vaak een sociaal netwerk dat kan ondersteunen. De digitale oriëntatie, het taalgebruik en het gebrek aan laagdrempelige ondersteuning maken dat deze groep structureel buiten de boot dreigt te vallen. Extra inzet op begrijpelijke communicatie en persoonlijke ondersteuning is noodzakelijk om de doenlijkheid voor deze groep te verbeteren.

“Ik snap die woorden niet en durf het niet te vragen. Dan laat ik het maar zitten.”

– Ouder

Risico's voor doenlijkheid

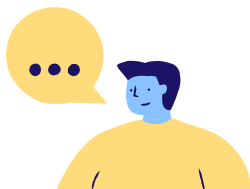
Deze combinatie van beperkte vaardigheden, schaamte en sociaal isolement belemmert het doenvermogen fundamenteel. Ouders komen niet in actie, missen cruciale stappen of vermijden het proces uit angst om fouten te maken. Hierdoor wordt het stelsel voor deze groep in de praktijk ontoegankelijk, ondanks vereenvoudigingen voor andere doelgroepen.

Voor welke doelgroep?

- ☐ Ouders zonder vast dienstverband
- ☐ Gescheiden ouders
- ☒ Ouders met beperkte basisvaardigheden

2. Onduidelijkheid over de term “arbeidseis”

De term “arbeidseis” wordt niet door alle deelnemers begrepen. Vooral mensen zonder betaald werk, in de ziektewet, met vrijwilligerswerk of een opleiding twijfelen of zij aan de eis voldoen. Ook ondernemers vragen zich af of periodes zonder inkomsten, waarin zij wel actief producten of diensten ontwikkelen, worden erkend als arbeid.

“Woord “arbeidseis”... Je moet meedoen aan de maatschappij, maar huisvrouw zijn is ook werk. Waarom zou je allebei moeten werken?”

– Ouder

Risico's voor doenlijkheid

Onduidelijkheid over de arbeidseis leidt tot onzekerheid over het recht op vergoeding. Dit belemmert het doenvermogen: ouders weten niet of ze in actie moeten komen, durven geen aanvraag te doen of stellen deze uit. Bij ondernemers en flexwerkers kan dit leiden tot onnodige stress en vermijding van het proces. Voor ouders met beperkte basisvaardigheden is het begrip zelf al een barrière. Voor Nederlanders met een migratieachtergrond is het vaak lastig te begrijpen wanneer zij recht hebben op kinderopvang, zeker bij een eerste stap richting de Nederlandse arbeidsmarkt.

Voor welke doelgroep?

Ouders zonder vast dienstverband

Gescheiden ouders

Ouders met beperkte basisvaardigheden

Kanttekening

Hoewel het begrip “arbeidseis” complex is, ervaren sommige ouders juist rust doordat de controle automatisch plaatsvindt. Voor hen is het voldoende dat “het systeem het regelt.” Toch blijft er ook voor die ouders behoefte aan uitleg in begrijpelijke taal en voorbeelden die aansluiten bij hun situatie, vooral bij ondernemers en mensen in een overgangsfase tussen werk en studie of re-integratie.

De term “arbeidseis”
wordt niet door
alle deelnemers
begrepen

Vooraf mensen
zonder betaald werk,
in de ziektewet, met
vrijwilligerswerk
of een opleiding
twijfelen of zij aan de
eis voldoen

3. Onduidelijkheid over het “ouderbegrip”

Veel deelnemers vinden het “oudergrip” lastig te begrijpen, zowel qua term als qua inhoud. Vooral na een echtscheiding, bij co-ouderschap of bij een nieuwe partner ontstaat verwarring over wie precies als ouder wordt gezien in het stelsel, wat dat betekent voor het recht op kinderopvang en hoe dit samenhangt met de arbeidseis. Dit roept vragen op over wie verantwoordelijk is en wie recht heeft op vergoeding. Daarnaast zien ouders de biologische ouder als ouder, en niet de nieuwe partner. Hierdoor herkennen ze zich niet altijd in de term “ouderbegrip”.

“Ik denk sowieso samengestelde gezinnen apart houden. De biologische ouders, waar het kind is, om het daarbij te houden. Of iemand samenwoont of trouwt, zou dan niet uit moeten maken. Kinderopvang is kindgebonden, in plaats van partnerschap verbonden”

– Ouder

Risico's voor doenlijkheid

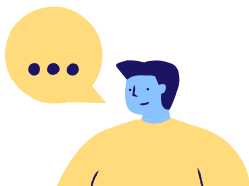
Onduidelijkheid over het ouderbegrip belemmert het vermogen om het stelsel te begrijpen en toe te passen. Ouders weten niet zeker of zij in aanmerking komen, wat leidt tot twijfel en uitstel van actie. Dit raakt vooral ouders in complexe gezinssituaties, waar de rolverdeling niet standaard is.

Voor welke doelgroep?

- ☒ Ouders zonder vast dienstverband
- ☒ Gescheiden ouders
- ☒ Ouders met beperkte basisvaardigheden

4. Onzekerheid over de financiële gevolgen

Veel deelnemers kunnen moeilijk inschatten wat de eigen bijdrage van 4% voor hen persoonlijk betekent. Aanvankelijk reageren ouders positief, omdat het percentage laag lijkt, maar bij nader inzien roept het vragen op, zoals: “4% van welk bedrag en hoe komt dat bedrag tot stand?”. Vooral ouders met een laag inkomen, in een re-integratietraject of tijdens een studie ervaren dit percentage als hoog, omdat zij geen of weinig inkomen hebben. Dit roept stress op en vermindert het doenvermogen. Daarnaast is het voor sommige ouders onduidelijk wat er gebeurt als zij tussentijds wisselen van kinderopvang, en wat dit betekent voor de vergoeding en de eigen bijdrage.

“Maar als je geen werk hebt? Hoe ga je dan die 4% betalen? Dat is best veel geld als je geen werk hebt.”

– Ouder

Risico's voor doenlijkheid

Onzekerheid over kosten en gevolgen belemmert het vermogen om keuzes te maken en actie te ondernemen. Ouders stellen beslissingen uit, vermijden wisselingen of ervaren stress bij het plannen van opvang. Dit raakt vooral mensen in kwetsbare financiële situaties en ouders die minder goed zijn toegerust om informatie zelfstandig te interpreteren.

Voor welke doelgroep?

Ouders zonder vast dienstverband

Gescheiden ouders

Ouders met beperkte basisvaardigheden

Aandachtspunt

Hoewel het percentage van 4% relatief laag is in vergelijking met het huidige stelsel, is het effect sterk afhankelijk van de persoonlijke situatie. Er is behoefte aan duidelijke, persoonlijke rekenvoorbeelden en uitleg over wat er gebeurt bij wijzigingen. Zonder die toelichting blijft het stelsel voor sommige ouders abstract en beladen met onzekerheid.

Overige bevindingen

Naast de bevindingen die direct raken aan het doenvermogen van ouders, zijn er in de interviews ook bredere zorgen, observaties en suggesties gedeeld die relevant zijn voor de uitvoerbaarheid, rechtvaardigheid en toegankelijkheid van het stelsel. Deze punten raken aan randvoorwaarden en systeemkenmerken die de ervaring van ouders beïnvloeden, maar niet direct aan doenlijkheid.

Zorgen over beschikbaarheid en kwaliteit van kinderopvang

Veel deelnemers maken zich zorgen over de beschikbaarheid van opvangplekken. Zij vrezen dat het tekort aan plaatsen zal toenemen, zeker als de vraag groeit door het nieuwe stelsel. Sommigen uiten zorgen over de kwaliteit van opvanglocaties en vrezen dat commerciële prikkels kunnen leiden tot een focus op volume boven pedagogische kwaliteit. Daarnaast leeft er bezorgdheid over de machtspositie van kinderopvangorganisaties. Deelnemers noemen het risico dat aanbieders eisen gaan stellen aan het minimum aantal opvangdagen of hoge uurtarieven hanteren, waardoor opvang voor mensen met lagere inkomens of flexibele arbeidscontracten onbereikbaar wordt.

Onrechtvaardigheid en behoefte aan maatwerk

Een aantal deelnemers benadrukt het belang van maatwerk, bijvoorbeeld voor ouders die via vrijwilligerswerk of na herstel van fysieke of psychische klachten terugkeren op de arbeidsmarkt. Sommige deelnemers vinden de eigen bijdrage onrechtvaardig: iedereen betaalt hetzelfde percentage, ongeacht inkomen. Dit voelt voor hen niet als een verdeling naar draagkracht. Ook de invulling van het ouderbegrip roept vragen op. In situaties van conflict tussen ouders, zoals bij een vechtscheiding, kan het als onrechtvaardig worden ervaren dat slechts één ouder recht heeft op vergoeding, terwijl beiden betrokken zijn bij de zorg.

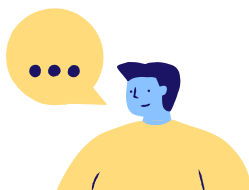

“Als dit hetzelfde blijft, dan is dat prima. Maar als mantelzorger (van een gehandicapt kind) dan ben je 24u met je kind bezig. Dan klopt het niet dat je geen opvang krijgt.”

– Ouder

Arbeidseis en toegang tot kinderopvang

De arbeidseis wordt verschillend beoordeeld. Sommige deelnemers vinden dat ook mantelzorg of vrijwilligerswerk zou moeten meetellen. Anderen pleiten voor universele toegang tot kinderopvang, terwijl weer anderen de koppeling met betaald werk of studie logisch vinden. Voor mensen die (opnieuw) aan het werk willen, kan de arbeidseis een drempel vormen: om te kunnen werken is opvang nodig, maar om opvang te regelen moet men werken. In combinatie met wachtlijsten leidt dit tot stress en onzekerheid.

“Ik werk als vrijwilliger in een kinderopvang. Ik heb geen diploma, maar doe wel het werk en heb wel de werkervaring.”

– Ouder

Hulpbronnen en ondersteuning

Wanneer ouders er zelf niet uitkomen, schakelen zij uiteenlopende hulpbronnen in: van online zoekopdrachten en chatbots tot maatschappelijk werkers, bewindvoerders, boekhouders en docenten van taallessen. De voorleesfunctie wordt breed gewaardeerd, vooral door mensen met beperkte basisvaardigheden. Geavanceerde software die tekst voorleest bij muisbewegingen wordt als behulpzaam ervaren. Ook DigiD wordt door veel deelnemers, inclusief laaggeletterden, als positief beoordeeld mits zij er ervaring mee hebben.

Controle, duidelijkheid en proceservaring

Een enkele deelnemer geeft aan het wel prettig te vinden om bevestiging te krijgen van de periodieke controle. De meeste deelnemers geven aan dat dit niet hoeft. Deelnemers menen dat de belofte om na twee werkdagen een beslissing te krijgen op de bewijsstukken onrealistisch en onhaalbaar is van de overheid. Liever zien zij dat dit veranderd wordt naar vijf werkdagen.

Conclusies en aanbevelingen

De hoofdconclusie van dit onderzoek is dat het nieuwe financieringsstelsel voor kinderopvang voor de meeste ouders uit de geselecteerde doelgroepen doenlijk is.

De meeste ouders zonder vaste arbeidsrelatie en gescheiden ouders ervaren het stelsel als begrijpelijk, overzichtelijk en uitvoerbaar.

Voor ouders met beperkte digitale en leesvaardigheden is het stelsel op meerdere punten níet doenlijk. Zij ervaren het aanvraagproces als complex. Zij vinden de begrippen, het proces en de schermen vaak lastig te doorgronden. Zij geven aan dat veel mensen in hun situatie zich vaak schamen om hulp te vragen en weinig zelfvertrouwen hebben, waardoor de kans bestaat dat ze afhaken of niet eens zouden beginnen aan de aanvraag. Ook het vertrouwen in de overheid is bij hen vaak laag en hebben zij regelmatig geen of een klein sociaal netwerk om op terug te vallen.

Aspecten die bijdragen aan doenlijkheid

- De kinderopvangorganisatie is verantwoordelijk voor het correct indienen van de aanvraag, wat ouders ontlast.
- Ouders hoeven geen wijzigingen in inkomen of opvanguren meer door te geven, wat administratieve lasten en fouten vermindert.
- Er zijn geen terugvorderingen meer, wat financiële rust en vertrouwen geeft.
- Automatische controle van de arbeidseis voorkomt fouten en verlaagt de drempel om een aanvraag te doen.
- Een vroege inventarisatie van recht op vergoeding is mogelijk, wat helpt bij planning en oriëntatie.
- Het aanleveren van bewijsstukken wordt door de meeste ouders als uitvoerbaar en overzichtelijk ervaren.
- Ouders behouden tot twaalf maanden recht op vergoeding na verlies van werk, wat stabiliteit en heroriëntatie ondersteunt.
- De conceptschermen van de portal worden door de meesten als overzichtelijk en begrijpelijk ervaren.
- Het aantal stappen in het aanvraagproces is beperkt en overzichtelijk, wat het doenvermogen versterkt.

Kanttekeningen

Bij deze positieve bijdragen aan doenlijkheid zijn wel enkele kanttekeningen te plaatsen. De overgang naar een geautomatiseerd en vereenvoudigd systeem roept niet voor alle ouders vanzelfsprekend vertrouwen op. Vooral ouders die gewend zijn aan het oude toeslagensysteem ervaren verwarring over het feit dat inkomen en opvanguren geen rol meer spelen. Zij missen het gevoel van grip en controle, juist omdat het systeem ‘vanzelf’ lijkt te gaan. Dit wantrouwen wordt versterkt bij ouders met eerdere negatieve ervaringen met overheidsinstanties, zoals terugvorderingen of schulden. De verschuiving van eigen verantwoordelijkheid naar automatische controle door de overheid roept bij sommigen twijfel op over wat er precies gebeurt achter de schermen en wat de gevolgen zijn als er iets misgaat. Deze kanttekeningen laten zien dat doenlijkheid niet alleen zit in het aantal stappen of begrijpelijkheid, maar ook in het vertrouwen dat ouders hebben in het systeem en in hun eigen rol daarin.

Risico's voor doenlijkheid

- Ouders met beperkte basisvaardigheden ervaren het aanvraagproces als complex en ontoegankelijk, mede door moeilijke begrippen, schaamte en een beperkt sociaal netwerk.
- De term “arbeidseis” is voor sommige ouders onduidelijk, vooral bij flexwerk, ziekte, studie of ondernemerschap.
- Het begrip “ouder” roept verwarring op bij gescheiden ouders, co-ouders en gezinnen met een nieuwe partner.
- Onzekerheid over de concrete hoogte van de eigen bijdrage kan bij sommigen leiden tot stress en uitstel van actie.

Aanbevelingen

1. **Voer het stelsel zoveel (en zo spoedig) mogelijk op deze manier in**, inclusief de mogelijkheid om in een vroegtijdig stadium een arbeidseischeck te doen, soepele ingang met bewijsstukken, zoveel mogelijk geautomatiseerde controles en ruime periodes waarbij wordt teruggekeken). Voor veel ouders, inclusief degenen in kwetsbare situaties, vergroot dit de doenlijkheid aanzienlijk ten opzichte van het huidige stelsel, al blijft het voor een deel van de ouders een aanzienlijke uitdaging om succesvol door het stelsel te navigeren.
2. **Zorg voor goede ondersteuning voor ouders die het niet zelf kunnen**. Sluit aan bij de hulpbehoefte die ouders hebben (zowel qua kanaal als inhoud). Dit geldt met name voor ouders met beperkte digitale- en leesvaardigheden. Een voorbeeld hiervan is het goed informeren van en het investeren in de dienstverlening met gemeenten en andere professionals in de wijk (welzijnswerk, bewindvoerders). Lokale professionals zijn cruciaal om het nieuwe stelsel 1-op-1 uit te leggen aan ouders die het niet begrijpen.
3. **Betrek mensen met beperkte basisvaardigheden bij de verdere uitwerking van de portal en de communicatie**. Het taalniveau B1 is voor mensen met beperkte leesvaardigheden te hoog om tekst goed te begrijpen. Verken welke teksten gecommuniceerd kunnen worden op taalniveau A2/1F. Houdt rekening met de opmaak en de lettergrootte. Voor meer tips, zie Stichting Lezen en Schrijven.
4. **Maak inzichtelijk wat de eigen bijdrage voor ouders precies betekent**, bijvoorbeeld met voorbeelden en een simpele rekentool. Voorbeelden kunnen veelvoorkomende scenario's schetsen van ouders die kinderopvang afnemen en de hoogte van de eigen bijdrage die zij moeten betalen.
5. **Geef duidelijk aan welke bewijsstukken voor de arbeidseis als geldig worden geaccepteerd en welke niet**. Geef voorbeelden van beiden. Geef daarnaast tips waar mensen bewijsstukken kunnen vinden of kunnen opvragen. Zorg er daarnaast voor dat het voorbeeld aansluit bij de persoonlijke situatie (zzp'er, student etc.) van de ouder, om verwarring te voorkomen.
6. **Investeer in heldere communicatie over het nieuwe stelsel**. Veel ouders baseren hun mening op hun ervaringen met het huidige systeem. Dit is lastig los te laten. Vanuit die gedachte roepen veranderingen soms zorgen op, vooral over mogelijke terugvorderingen bij fouten. Veel ouders denken bij een fout meteen dat een terugvordering een reëel gevolg is, bijvoorbeeld als een kinderopvang verkeerde uren doorgeeft of als zij onterecht goedgekeurd zouden worden voor de arbeidseis.
 - Een gerichte campagne is daarom essentieel om uit te leggen wat er verandert en wat dat voor ouders betekent. Leg daarbij de nadruk op geruststelling en duidelijkheid: fouten in aanvragen of systeemmeldingen (zoals een onterecht groen vinkje bij de arbeidseis) leiden niet tot terugbetalingen.
 - Besteed hierbij ook aandacht aan de communicatie richting ondersteuners (gemeenten, vrijwilligersorganisaties, professionele hulpverleningsinstanties, etc.) en aan het ouderbegrip en de arbeidseis. Zorg voor duidelijke voorbeelden, visuele uitleg en de mogelijkheid om je eigen situatie makkelijk te herkennen.
 - Betrek mensen met niet-standaard gezinssamenstelling en laaggeletterden bij het ontwikkelen van deze communicatie.
 - Geef een duidelijke en eenduidige leidraad aan kinderopvangorganisaties over communicatie richting ouders (ten aanzien van voorwaarden, kosten en verantwoordelijkheden). Houd hier ook toezicht op en ondersteun kinderopvangorganisaties waar nodig.

7. **Overweeg ruimte voor maatwerk in uitzonderingssituaties.** Denk hierbij aan ouders die tijdelijk niet aan de arbeidseis kunnen voldoen doordat zij re-integreren via vrijwilligerswerk, herstellen van fysieke of psychische klachten, of de zorg hebben voor een (ernstig) ziek kind. Richt duidelijke contactmogelijkheden in waar zij hun situatie kunnen toelichten en snel duidelijk krijgen over wat mogelijk is.
8. **Overweeg voor herintreders, starters, migranten en mensen in re-integratie een overgangs-regeling of de mogelijkheid om tijdelijk een bewijs van intentie tot werk te gebruiken.** De huidige volgorde (eerst werk, dan opvang) kan voor deze groepen een drempel vormen. Een dergelijke regeling maakt het mogelijk dat ouders kinderopvang kunnen regelen voordat hun werk daadwerkelijk start, waardoor stress wordt verminderd en wordt voorkomen dat ouders afhaken of hun opvangplek verliezen.
9. **Besteed aandacht aan de zorgen van ouders over de beschikbaarheid van opvangplekken in communicatie.** Deze zorgen kunnen stress verhogen en het doenvermogen verminderen. Erken deze zorgen openlijk en geef waar mogelijk duidelijke informatie of garanties. Wees daarbij transparant over de grenzen van wat gegarandeerd kan worden, zodat verwachtingen realistisch blijven.
10. **Overweeg of een uitzondering op de eigen bijdrage mogelijk is voor mensen met een laag inkomen.** Voor mensen met een heel laag inkomen, zoals ouders die een opleiding volgen of re-integreren, kunnen de kosten van de eigen bijdrage stress geven. Dit heeft negatief effect op hun doenvermogen. Overweeg of hier een uitzondering op de eigen bijdrage mogelijk is of overweeg een andere manier om deze groep tegemoet te komen die laagdrempelig en toegankelijk is.
11. **Monitor na invoering goed hoe het gaat met de verschillende groepen ouders.** Dit geldt hoofdzakelijk voor ouders in kwetsbare situaties. Richt bijvoorbeeld een panel of klankbord-groep in die regelmatig evalueren hoe het stelsel in de praktijk uitpakt.

Bijlage 1: Proces financierings- stelsel

Het proces van het nieuwe financieringsstelsel voor de kinderopvang die getoetst is voor dit onderzoek is de versie van 5 september 2025 . In deze bijlage geven we een beknopt overzicht van de belangrijke elementen van het stelsel ten tijde van deze datum, inclusief een schematische tekening van dit proces (zie pagina 44).

Het proces inclusief nieuwe elementen

Op hoofdlijnen wordt de kinderopvangtoeslag vervangen door een vergoeding. Deze vergoeding wordt door de uitvoerder uitbetaald aan de kinderopvang in plaats van aan de ouder. Daarnaast is deze vergoeding inkomensafhankelijk en voor iedereen 4% van de prijs van de kinderopvang. De stappen van het nieuwe proces zijn op hoofdlijnen als volgt:

- 1. Oriënteren:** Voordat het kind geboren is kunnen ouders online een check doen of zij in aanmerking komen voor de vergoeding kinderopvang. Daarnaast kan de ouder zich aanmelden bij een kinderopvang en zich plaatsen op een wachtlijst.
- 2. Aanmelding ouder(s):** Vanaf het moment dat het kind is geboren kan de ouder via het ouderportaal van de uitvoerder een verzoek doen om getoetst te worden op de oudervoorwaarden (arbeidseis). Als aan de arbeidseis wordt voldaan ontvangt de ouder een beschikking. Er wordt geprobeerd om op basis van beschikbare informatie automatisch vast te stellen of voldaan is aan de arbeidseis. Als dit niet mogelijk is, wordt ouders gevraagd om een bewijsstuk te uploaden.
- 3. Plaatsingsovereenkomst:** De ouder en kinderopvangorganisatie sluiten een plaatsingsovereenkomst. Hiervoor deelt de ouder een bewijs dat hij/zij aan de oudervoorwaarden voldoet en andere gegevens die de kinderopvangorganisatie nodig heeft voor de aanvraag (waaronder BSN van ouder(s) en kind).
- 4. Kinderopvangorganisatie vraagt vergoeding aan:** De kinderopvangorganisatie vraagt de vergoeding kinderopvang aan bij de uitvoerder voor de opvang van het kind. Hiervoor levert de kinderopvangorganisatie gegevens aan bij de uitvoerder, zoals: persoonsgegevens van het kind en ouder(s), ingangsdatum contract, opvangsoort, uren, uurtarief etc.
- 5. Tussentijdse controle:** Periodiek wordt gekeken of ouders nog voldoen aan de arbeidseis.
- 6. Vergoeding en facturatie:** De kinderopvangorganisatie ontvangt van de uitvoerder een beschikking over het recht op en de hoogte van de vergoeding, de ouder ontvangt hiervan een afschrift. De kinderopvangorganisatie maakt op de factuur aan de ouder inzichtelijk welk deel van de kosten als vergoeding aan de kinderopvangorganisatie zijn verstrekt (96%) en welk deel van kosten (4%) de ouder zelf is om te betalen.

Arbeidseis en ouderbegrip

De arbeidseis en het ouderbegrip zijn beide nieuwe begrippen in het financieringsstelsel. Om in aanmerking te komen voor de vergoeding moet(en) de ouder(s) voldoen aan de arbeidseis. Dit betekent dat je werkt, op zoek bent naar werk, in een reïntegratietraject zit of een studie volgt.

Met het ouderbegrip wordt gekeken wie er op hetzelfde adres woont als het kind. De persoon die de aanvraag voor kinderopvang doet wordt als 'ouder' gezien, en moet dus op hetzelfde adres wonen als het kind. Als ouders gescheiden zijn, dan heeft alleen de ouder waar het kind woont recht op de vergoeding voor kinderopvang – mits deze ouder voldoet aan de arbeidseis. Naast gescheiden ouders zijn er andere gezinssamenstellingen en regels omtrent de vergoeding die hier niet in detail uiteengezet worden, zoals co-ouderschap, samenwonen met een nieuwe partner (ongehuwd) of samenwonen met een nieuwe partner (gehuwd).

Stap 1: Oriënteren

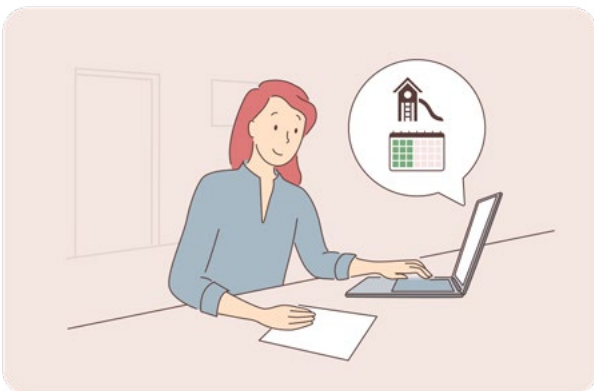

Welke opvang?

Vergoeding?

Stap 2: Voorbereiden

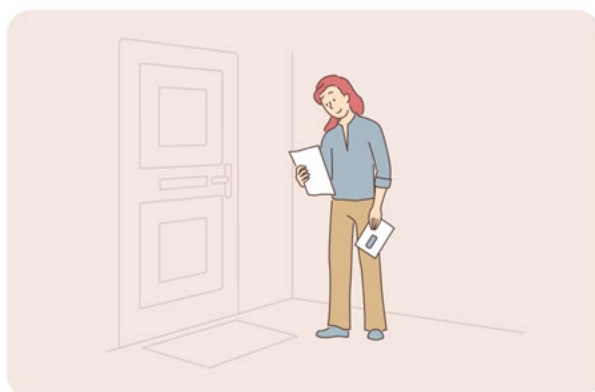
Welke opvang?

Baby

Check arbeidseis

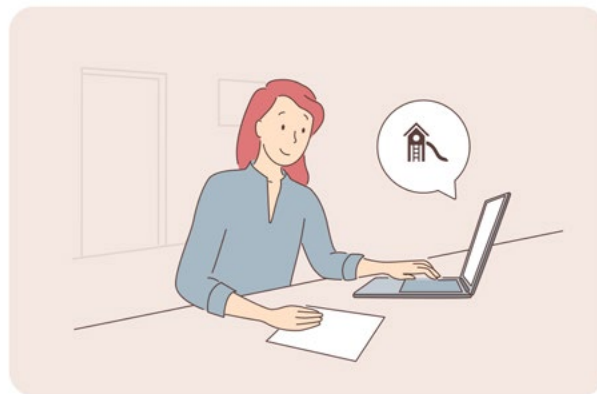

Uitslag vergoeding

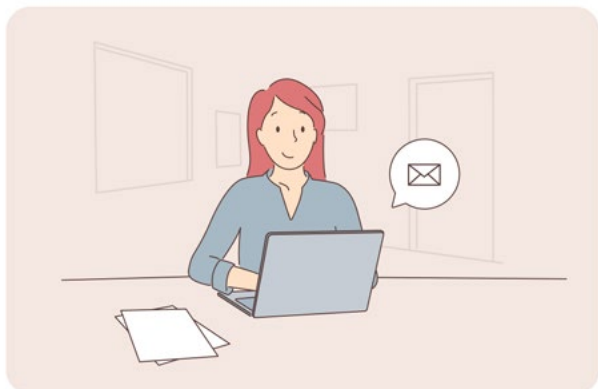
Stap 3: Aanvragen

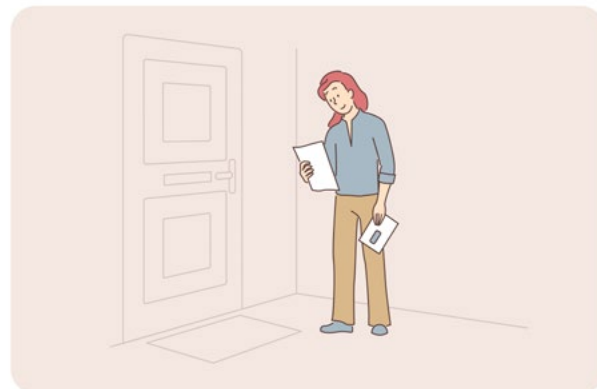
Ik heb een plek

Contract afsluiten en gegevens delen

Aanvraag vergoeding

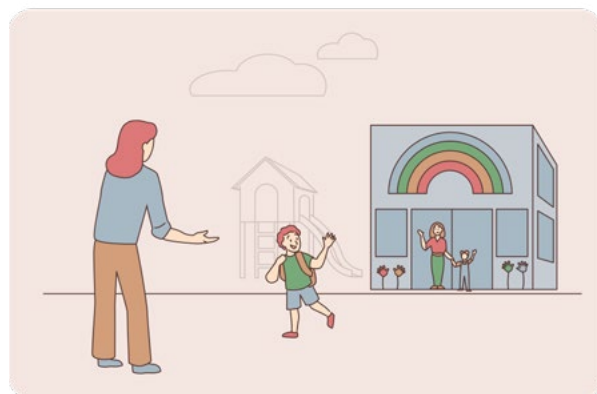
Bevestiging vergoeding

Stap 4: Tussentijdse controle

Check arbeidseis

Stap 5: Einde

Opzeggen opvang

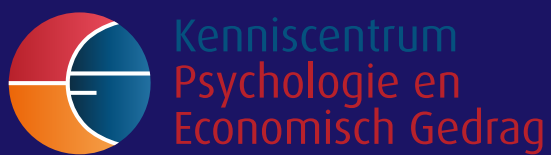

© Doenvermogenoets nieuw financieringsstelsel
kinderopvang voor groepen in kwetsbare omstandigheden
Nijmegen, oktober 2025

Opdrachtgever:
Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid

Auteurs Behavior Change Group:
Diede Wijnveen
Rebecca van der Grient

Auteurs Kenniscentrum Psychologie en Economisch
Gedrag (KCPEG):
Hannah de Boer
Olaf Simonse

Kenniscentrum
Psychologie en
Economisch Gedrag

Behavior
Change
Group

Tweede Walstraat 2
6511 LV Nijmegen
Tel 024 20 22 452
behaviorchange.group